

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИКИ, КРИМІНОЛОГІЇ, КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

УДК 342.1

Найдьон Є. М., здобувач кафедри
економічної безпеки ННІПФПСКМ НАВС

Способи скоєння злочинів, пов'язаних з фіктивним банкрутством (на основі практики діяльності підрозділів податкової міліції міністерства доходів і зборів України)

Стаття присвячена вивченню способів скоєння злочинних дій пов'язаних з фіктивним банкрутством як незаконного припинення господарсько-фінансової діяльності підприємств.

Ключові слова: банкрутство, податкова міліція, економічні злочини, податки.

Статья посвящена изучению способов совершения преступных действий связанных с фиктивным банкротством как незаконного прекращения хозяйственно-финансовой деятельности предприятий.

Ключевые слова: банкротство, налоговая милиция, экономические преступления, налоги.

The article is devoted the study of methods of feasibility of criminal acts related to the fictitious bankrupt as an illegal stopping economic — to financial activity of enterprises.

Keywords: bankruptcy, tax police, economic offenses taxes.

Актуальність теми. Зміна суспільного ладу в країні визначила становлення та розвиток ринкової економіки, яка обумовила появу нових економічних інститутів та процесів, необхідність їх урегулювання та стратегії використання. Одним з невід'ємних елементів системи права країн з ринковою економікою є інститут банкрутства. За нормальних умов функціонування процедура банкрутства є своєрідним природним відбором, коли фінансово нестабільні суб'єкти господарювання вибувають з кола господарських відносин унаслідок неефективності та неприбутковості діяльності. Суспільно-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, мають суперечливий характер, супроводжуються кризовими явищами (що викликають спад виробництва, кризу неплатежів, інфляційні процеси тощо). Об'єктивним наслідком зазначених процесів є посилення криміналізації економіки.

Виклад основного матеріалу. Злочинні дії, пов'язані з процедурою банкрутства, кваліфікуються як “фіктивне банкрутство”, “доведення до банкрутства”, “приховування стійкої фінансової неспроможності”, “незаконні дії у разі банкрутства”. На розповсюдження зазначених злочинів впливає низка чинників — правова неврегульованість процедур банкрутства, “прибутковість” злочину, можливість маскування злочинної дії під цивільно-правові (господарські) відносини, латентність тощо, які уможливають вчинення таких злочинів у великій кількості.

Банкрутство — міра економічної та юридичної відповідальності господарюючого

суб'єкта, виражена у припиненні його господарсько-фінансової діяльності за рішенням суду, у зв'язку з нездатністю задовольнити визнані правомірними вимоги кредиторів і виконати зобов'язання перед бюджетом через перевищення заборгованості над вартістю його майна [12, с.56].

Незаконні дії у разі банкрутства (ст. 221 КК України) можуть бути вчинені такими способами:

Приховування майна. Під приховуванням майна (майнових обов'язків, відомостей про майно, а також документів, які відображають фінансову чи господарську діяльність суб'єкта господарювання), відповідно до ст. 221 КК України, розуміються діяння, характер і спосіб яких визначається видом предмета, що приховується.

Незаконні дії у разі банкрутства приховування майна – це будь-яка діяльність, що викликає скорочення обсягу задоволення кредиторів неспроможного боржника шляхом штучного зменшення цього майна, яке виражається активом і пасивом [2, с.34].

Ці дії полягають в наступному:

- пряий продаж майна підприємства-боржника за заниженою ціною чи його обмін на інше майно, що не становить інтересу для боржника, відповідно до специфіки діяльності останнього, а також обмін майна боржника на інше майно, вартість якого завищена;

- майно передається за договорами про надання послуг нематеріального характеру: маркетингових, консалтингових, юридичних, консультативних тощо;

- передача майна в рахунок погашення заборгованості перед реальним кредитором, де розмір вимог кредитора значно завищений, як правило, за допомогою штрафних санкцій, відшкодування збитків тощо;

- зняття з розрахункового рахунку господарюючого суб'єкта грошових коштів та їх привласнення зниження ліквідності активів;

- перерахування грошових коштів контрагенту на підставі фіктивного договору.

Фактичне зменшення майна суб'єкта господарювання, що полягає в таких діях:

- укладення явно не вигідних, збиткових угод, тобто угод, які від самого початку розраховані на менший прибуток порівняно з витратами (наприклад, реалізація продукції підприємства за умисно заниженими цінами, придбання сировини й матеріалів за спеціально завищеними цінами, надання кредитів особам, які завідомо не збираються їх повертати);

- кредитування на велику суму, яке здійснюється незадовго до банкрутства (фінансової неспроможності) при незначному розмірі дивіденду - фіктивне відчуження майна з подальшим поверненням на особисту користь;

- незаконні перекази коштів на рахунок інших підприємств, їх зняття та привласнення;

- переказ коштів за кордон за фіктивними контрактами;

- використання коштів на купівлю особистих речей.

Етапи процедури банкрутства:

Перший етап – *попередній*. Тобто процедура банкрутства, відповідно до положень господарського права, ще не відбувається, оскільки формально вона починається з подачі заяви до Господарського суду, але з огляду на можливість вчинення злочинів (передбачених ст.219, 220 КК України). Суб'єкт господарської діяльності, який перебуває у стані неплатоспроможності впродовж трьох місяців, набуває статусу боржника, і виникають підстави для порушення в Господарському суді справи про визнання його банкрутом. Заяву до суду для порушення такої справи мають право подавати кредитор або сам боржник. Неплатоспроможність виступає тим єдиним

показником фінансового становища підприємства (одним з показників повної фінансової неспроможності), який враховується при вирішенні питання про порушення справи про банкрутство в Господарському суді [1, с.45].

Існують п'ять способів початку провадження у справах про банкрутство:

- 1) за клопотанням кредиторів;
- 2) за клопотання інших осіб;
- 3) за клопотання боржника;
- 4) на вимогу прокурора;
- 5) за рішенням суду.

Другим етапом процедури банкрутства є термін від подання заяви (щодо визнання суб'єкта господарювання банкрутом до Господарського суду) до винесення ухвали суддею про порушення провадження у справах про банкрутство. Заява про порушення справи про банкрутство подається у письмовій формі й повинна містити відомості, зазначені у ст.7 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнанні його банкрутом". Заявник зобов'язаний подати до Господарського суду також примірник газети з оголошенням про порушення справи про банкрутство боржника (з метою виявлення інших кредиторів і можливих санаторів, яке здійснюється шляхом подачі ними заяв протягом місяця з дня опублікування оголошення в офіційному друкованому органі), а також інші документи, зазначені в тій самій статті. Суд розглядає скарги всіх осіб, які заявили майнові вимоги до боржника, і за результатами розгляду ухвалою щодо кожного кредитора окремо визнає їх або відхиляє, наприклад, у випадку прострочення подання документів для виконання (ст. 359 Цивільного процесуального кодексу України) [3,с.5].

Після закінчення терміну, відведеного на виявлення кредиторів і санаторів (одного місяця), суддя може винести ухвалу про проведення санації боржника, або визнати його банкрутом.

Для ухвалення рішення про санацію обов'язковими умовами є такі:

- 1) перекладення сенатором на себе зобов'язань боржника;
- 2) згода зборів кредиторів з термінами й умовами виконання цих зобов'язань.

Чинники, що сприяють вчиненню злочинів на другому етапі:

- можливість неподання оголошення до друкованого органу (оскільки покарання за це відсутнє), що перешкоджає розгляду справи в суді, утруднює можливість повернення боргу, виявлення всіх кредиторів, що дає можливість недобросовісному боржнику або особам, які зареєстрували фіктивний СПД (саме з цією метою) вже під час процедури банкрутства вчинювати незаконні дії – отримувати кредити, укладаючи угоди (з відповідною передоплатою) тощо;

- відсутність регламентації термінів перебування справ на розгляді в суді, що не дає можливості розглядати суперечки з участю боржника як відповідача у справах позову, а інші кредитори не можуть порушити справу про банкрутство цього боржника, що сприяє використанню процедури банкрутства із злочинною метою. Наприклад, власник боржника реєструє інше СПД на близьких осіб і незаконно відчуває майно на їх користь, а інші кредитори до моменту рішення суду не мають такого права;

- неврегульованість питань розгляду справ про банкрутство боржників, які мають соціальну сферу, екологічну значимість для ареалу розміщення та інші особливості, що не дають можливості визнати їх банкрутом. Таке нормативне регулювання надає злочинцям можливість використання зазначених суб'єктів господарювання зі злочинною метою і позбавляє можливості кредиторів звертатися до суду (а цивільні позови можуть бути подані

лише у випадку доведення умислу на вчинення злочину в рамках кримінальної справи);

- застосування чинної методики встановлення факту банкрутства боржника створює умови для оголошення банкрутом за наявності тимчасової неплатоспроможності та штучного доведення підприємства до банкрутства зі злочинною метою;

- відсутність юридичного розмежування станів боржника: “неспроможність” і “банкрутство” та можливості винесення юридичних рішень “неспроможний боржник” або “банкрут”, що відповідають застосовуваним санаційним або ліквідаційним процедурам і, як наслідок, створює умови для незаконного проведення реорганізаційних процедур зі злочинною метою [11, с.23].

До третього етапу процедури належить термін після винесення ухвали суддею про порушення провадження у справах про банкрутство та визнання боржника банкрутом, протягом якого здійснюються такі дії:

- виноситься рішення суду про прийняття або відхилення заяви (початок процедури розпорядження майном; повідомлення по дату підготовчого засідання, призначення розпорядника майном, введення мораторію);

- проводиться підготовче засідання (повідомлення про банкрутство, повідомлення про останній термін для подачі майнових вимог, останній термін для підготовки реєстру вимог, про дату попереднього засідання, про дату заключного засідання);

- готується публікація про порушення справи про банкрутство;

- готується звіт розпорядника майном про реєстр майнових вимог кредиторів;

- проводиться попереднє засідання (рішення суду щодо реєстру вимог кредиторів і суми боргів, призначення дати зборів кредиторів, повідомлення про місце і час зборів кредиторів);

- проводиться підсумкове засідання (рішення щодо санації, ліквідації або припинення процедури банкрутства, повідомлення кредиторів щодо плану санації боржника);

- здійснюється голосування кредиторів щодо плану санації;

- керуючий санацією подає рішення кредиторів (протокол засідання кредиторів) до суду для ухвалення рішення суду про санацію боржника;

- у разі відсутності плану санації — суд визнає банкрутство боржника і відкриває ліквідаційну процедуру [3, с.4].

Суд визнає боржника банкрутом прийняттям постанови, у якій призначаються ліквідатор і члени комісії з числа представників зборів кредиторів, банку, фінансових органів, а також Фонду державного майна, якщо банкрутом визнано державне підприємство або організацію. На них покладаються обов'язки щодо проведення процедури задоволення вимог кредиторів. Основним негативним наслідком зазначених явищ є те, що на фоні змін, недосконалості первинних правових конструкцій, відсутності досвіду їх використання та захисту суспільних відносин, які вони регулюють, зростання рівня злочинності сприяють способи та шляхи використання нею ситуації правового хаосу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний кодекс України від 05 квіт. 2001 р.: за станом законодавства, зі змінами та доповненнями, що внесені Законом України від 23 лют. 2006 р. № 3480-IV.// Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25—26. — Ст. 131.

2. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація:— К. : Юрінком Інтер; Х. : Право, 2002. — 416 с.

3. Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” від 31 серп. 1999 р. [Режим доступу]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>

4. Закон України “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” від 30 черв. 1993 р. : за станом на 20 квіт. 2004 р. [Режим доступу] : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>
5. Закон України “Про міліцію” від 20 груд. 1990 р. [Режим доступу] : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/565-12>
6. Закон України “Про прокуратуру” від 5 листопада 1991 р. [Режим доступу] : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1789-12>
7. Закон України “Про інвестиційну діяльність” від 18 верес. 1991 р. [Режим доступу] : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
8. Закон України “Про оперативно-розшукову діяльність” від 18 лют. 1992 р. [Режим доступу] : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>
9. Закон України “Про інформацію” від 02 жовт. 1992 р. [Режим доступу] : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
10. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16 черв. 1999 р. [Режим доступу] : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
11. Ніколаюк С. І. Протидія злочинам, що вчиняються у сфері приватизації : [наук.-практ. посіб.] / Ніколаюк С. І., Никифорчук Д. Й., Ільченко В. Л., Стельмахович І. В. – К. : КНТ, 2007. – 348 с.
12. Новий тлумачний словник української мови : у 4 т. [укл.: В. Яременко, О. Сліпущко]. – К. : Аконіт, 2001. – Т. 1. – 910 с.
13. Поляков Б. М. Поняття неплатежеспособности и банкротства / Б. М. Поляков // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 4. – С. 48–51.

УДК 331.1

Топчій В. В., здобувач Відкритого міжнародного університету розвитку людини “Україна”

Документи як джерела доказів під час досудового розслідування злочинів проти трудових прав

На підставі аналізу законодавчих та відомчих нормативно-правових актів, що регулюють трудові правовідносини та діяльність суб’єктів господарювання, з урахуванням слідчої практики виокремлено та систематизовано документи, що мають значення для доказування події злочинів проти трудових прав.

Ключові слова: злочини проти трудових прав, досудове розслідування, огляд, документи, збирання доказів, джерела доказів.

На основании анализа законодательных и ведомственных нормативно-правовых актов, регулирующих трудовые правоотношения и деятельность субъектов хозяйствования, с учетом следственной практики выделены и систематизированы документы, имеющие значение для доказывания события преступлений против трудовых прав.

Ключевые слова: преступления против трудовых прав, досудебное расследование, обзор, документы, сбор доказательств, источники доказательств.

Based on the analysis of legislative and departmental normative legal acts regulating labor relations and business entities, taking into account the investigative practices are highlighted and classified documents relevant to prove the event of crimes against labor rights.

Keywords: crimes against labor rights, preliminary inquiry, review of documents, collection of evidence, sources of evidence.